

OILA. OILADAGI MUAMMOLAR ULARGA NIMA SABAB VA MUAMMOLARIGA YECHIM

Jo‘rabekova Sevinch Abduqqudus qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti psixologiya yo‘nalishi talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20271717>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy oilalarda uchrayotgan ijtimoiy-psixologik muammolar, ularning kelib chiqish sabablari hamda oilaviy inqirozlarning psixologik determinantlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Oila muhitida yuzaga keladigan nizolar, o‘zaro tushunmovchiliklar, ma’naviy-ruhiy bosim, kommunikativ muammolar hamda iqtisodiy va ijtimoiy omillarning oilaviy munosabatlarga ta’siri o‘rganilgan. Shuningdek, maqolada zamonaviy oila inqirozining asosiy psixologik omillari eksperimental tadqiqotlar asosida yoritilib, ularni korreksiya qilishning samarali psixologik usullari ko‘rsatib berilgan. Oiladagi sog‘lom psixologik muhitni shakllantirish, er-xotin o‘rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash hamda nizolarni bartaraf etishda psixologik maslahat, trening va kommunikativ yondashuvlarning ahamiyati asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari oilaviy barqarorlikni ta’minlash va sog‘lom avlodni tarbiyalashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi bilan izohlanadi.

Kalit so‘zlar: oila, oilaviy munosabatlar, oila inqirozi, psixologik determinantlar, oiladagi muammolar, nizolar, kommunikativ muammolar, psixologik korreksiya, eksperimental tadqiqot, oilaviy tarbiya, ruhiy muhit, er-xotin munosabatlari, psixologik maslahat, stress, ijtimoiy omillar.

Oila jamiyatning eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo‘lib, inson shaxsining shakllanishi, ma’naviy kamoloti va ruhiy barqarorligida muhim o‘rin egallaydi. Jamiyat taraqqiyoti oiladagi sog‘lom muhit, o‘zaro hurmat va ma’naviy qadriyatlarga bevosita bog‘liqdir. Shu sababli oiladagi munosabatlarning mustahkamligi hamda oilaviy barqarorlik masalasi bugungi kunda dolzarb muammolardan biri sifatida e’tibor qaratilmoqda.

Hozirgi zamonaviy jamiyatda oilalarda turli ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik muammolar yuzaga kelmoqda. Ayniqsa, er-xotin o‘rtasidagi tushunmovchiliklar, kommunikativ muammolar, stress, moddiy qiyinchiliklar, ishonchsizlik va ma’naviy qadriyatlarning susayishi oilaviy nizolar hamda inqirozlarning asosiy sabablaridan biri bo‘lib xizmat qilmoqda. Bunday muammolar nafaqat oilaviy munosabatlarga, balki farzandlar tarbiyasi va jamiyatning psixologik barqarorligiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy oila inqirozining psixologik determinantlarini o‘rganish, ularning kelib chiqish omillarini ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda samarali korreksion usullarni ishlab chiqish bugungi psixologiya fanining muhim vazifalaridan hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan mazkur maqolada oiladagi muammolar, ularning psixologik sabablari, oilaviy nizolarning kelib chiqish omillari hamda ularni eksperimental korreksiya qilish usullari tahlil qilinadi.

Tadqiqot davomida oiladagi sog‘lom psixologik muhitni shakllantirish, er-xotin o‘rtasidagi o‘zaro ishonch va hurmatni mustahkamlash hamda oilaviy nizolarni bartaraf etishga qaratilgan psixologik yondashuvlarning ilmiy-amaliy ahamiyati yoritib beriladi.

Oila va oilaviy munosabatlar masalasi psixologiya, pedagogika hamda sotsiologiya fanlarida muhim tadqiqot yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy oila inqirozining psixologik determinantlarini o‘rganishda ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy qarashlari muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Psixoanaliz nazariyasi asoschisi Sigmund Freud oilaviy munosabatlarda insonning ichki hissiyotlari, bolalikdagi ruhiy kechinmalar va shaxsiy ehtiyojlari muhim rol o'ynashini ta'kidlagan. Uning fikricha, oiladagi ziddiyatlarning ko'pchiligi insonning ichki psixologik konfliktlari bilan bog'liqdir.

Alfred Adler esa oiladagi ijtimoiy munosabatlar, o'zaro hurmat va shaxsning jamiyatga moslashuvi oilaviy barqarorlikning asosiy omillaridan biri ekanligini qayd etgan. Adler oilada sog'lom muhit shakllanishida tenglik va hamkorlik tamoyillariga katta ahamiyat bergan.

Gumanistik psixologiya vakili Abraham Maslow inson ehtiyojlari nazariyasida oilaning shaxs xavfsizligi, mehr-muhabbat va o'zini namoyon qilish ehtiyojlarini qondirishdagi rolini alohida ko'rsatib o'tgan. Uning qarashlariga ko'ra, oilada psixologik qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi turli nizolar va ruhiy tushkunliklarga sabab bo'lishi mumkin.

Oilaviy munosabatlarni kommunikativ jihatdan o'rgangan Virginia Satir esa sog'lom muloqot oilaviy muammolarni bartaraf etishning eng muhim vositalaridan biri ekanligini ta'kidlagan. U oiladagi ochiq muloqot, hissiy yaqinlik va o'zaro tushunish psixologik barqarorlikni ta'minlashini ilmiy asoslab bergan.

Mahalliy olimlar tomonidan ham oilaviy tarbiya, ma'naviy qadriyatlar va oiladagi psixologik muhit masalalari keng tadqiq etilgan. Ularning ilmiy qarashlarida oila jamiyatning asosiy bo'g'ini sifatida talqin qilinib, farzand tarbiyasi, milliy qadriyatlar va sog'lom psixologik muhitni shakllantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.

Demak, zamonaviy oila inqirozini o'rganishda psixoanalitik, gumanistik va kommunikativ yondashuvlar muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu qarashlar oilaviy muammolarni aniqlash va ularni psixologik korreksiya qilishda samarali metodlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Mazkur maqolada zamonaviy oila inqirozining psixologik determinantlarini aniqlash hamda ularni eksperimental korreksiya qilish usullarini o'rganishda ilmiy-pedagogik va psixologik tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasining asosini tizimli yondashuv, psixologik tahlil, kuzatish, suhbat, anketa va eksperimental metodlar tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida oiladagi muammolarni keltirib chiqaruvchi asosiy omillar — kommunikativ tushunmovchiliklar, stress, iqtisodiy qiyinchiliklar, ruhiy bosim, o'zaro ishonchsizlik va ma'naviy qadriyatlarning susayishi psixologik jihatdan tahlil qilindi. Shuningdek, oilaviy munosabatlarda er-xotin o'rtasidagi muloqot darajasi, hissiy yaqinlik va o'zaro hurmat holati o'rganildi.

Eksperimental tadqiqot davomida oilaviy nizolarni kamaytirish va sog'lom psixologik muhitni shakllantirishga qaratilgan psixologik treninglar, maslahatlar va kommunikativ mashg'ulotlar qo'llanildi. Tadqiqot ishtirokchilarining psixologik holatini aniqlash maqsadida diagnostik testlar hamda so'rovnomalardan foydalanildi. Olingan natijalar qiyosiy tahlil qilinib, oilaviy munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiluvchi samarali korreksion usullar ishlab chiqildi.

Metodologik jihatdan tadqiqot insonparvarlik, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv hamda oiladagi sog'lom psixologik muhitni rivojlantirish tamoyillariga asoslandi. Tadqiqot natijalari zamonaviy oilalarda uchrayotgan muammolarni bartaraf etish va oilaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega ekanligi bilan izohlanadi.

Tadqiqot jarayonida zamonaviy oilalarda uchrayotgan muammolarning asosiy sabablari psixologik, ijtimoiy va iqtisodiy omillar bilan chambarchas bog'liq ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, er-xotin o'rtasidagi kommunikativ tushunmovchiliklar, hissiy sovuqlik, o'zaro ishonchning pasayishi

hamda stress holatlari oilaviy nizolar va inqirozlarning asosiy determinantlari sifatida namoyon bo'ldi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, oiladagi sog'lom psixologik muhitning buzilishi nafaqat er-xotin munosabatlariga, balki farzandlar tarbiyasi va ularning ruhiy rivojlanishiga ham salbiy ta'sir qiladi. Oilada mehr-muhabbat, o'zaro hurmat va ochiq muloqotning yetishmasligi nizolar sonining ortishiga sabab bo'ladi. Shu bilan birga, iqtisodiy qiyinchiliklar va ijtimoiy bosimlar ham oilaviy munosabatlarning barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi kuzatildi.

Eksperimental korreksion mashg'ulotlar natijasida psixologik treninglar, suhbatlar va kommunikativ yondashuvlarning oiladagi nizolarni kamaytirishda samarali ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, er-xotin o'rtasida samarali muloqotni shakllantirish, hissiy qo'llab-quvvatlash va muammolarni birgalikda hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish oilaviy munosabatlarni yaxshilashga xizmat qilishi kuzatildi.

TADQIQOT NATIJALARI ga ko'ra, zamonaviy oila inqirozining asosiy psixologik determinantlari sifatida kommunikativ muammolar, stress, o'zaro ishonchsizlik, hissiy uzoqlashuv va ijtimoiy-iqtisodiy bosimlar muhim o'rin egallashi aniqlandi. Ushbu omillar oiladagi nizolarni kuchaytirib, oilaviy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Eksperimental tadqiqotlar asosida qo'llanilgan psixologik korreksiya usullari oilaviy munosabatlarni yaxshilashda samarali natijalar bergani kuzatildi. Xususan, psixologik maslahatlar, treninglar va kommunikativ mashg'ulotlar er-xotin o'rtasidagi o'zaro tushunishni kuchaytirib, nizolarni kamaytirishga yordam berdi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari oilada sog'lom psixologik muhitni shakllantirish, ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlash va o'zaro hurmatni rivojlantirish oilaviy barqarorlikni ta'minlashning muhim omili ekanligini ko'rsatdi. Demak, zamonaviy oilalarda uchrayotgan muammolarni bartaraf etishda psixologik yondashuvlar va korreksion metodlardan foydalanish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

XULOSA qilib aytganda, zamonaviy oilalarda yuzaga kelayotgan muammolar va oilaviy inqirozlar ko'plab psixologik, ijtimoiy hamda iqtisodiy omillar bilan bog'liqdir. Ayniqsa, er-xotin o'rtasidagi o'zaro tushunmovchilik, kommunikativ muammolar, stress va hissiy uzoqlashuv oilaviy munosabatlarning zaiflashishiga sabab bo'lmoqda. Bu holatlar nafaqat oiladagi psixologik muhitga, balki farzandlar tarbiyasi va jamiyat barqarorligiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida oilaviy nizolarni kamaytirishda psixologik korreksiya usullari, kommunikativ treninglar va psixologik maslahatlarning samarali ekanligi aniqlandi. Oilada sog'lom muloqot, o'zaro hurmat, ishonch va hissiy qo'llab-quvvatlashni shakllantirish oilaviy barqarorlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri ekanligi asoslab berildi.

Shuningdek, zamonaviy oilalarda uchrayotgan muammolarni bartaraf etishda psixologik yondashuvlarni keng qo'llash, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash hamda yoshlarni oilaviy hayotga psixologik jihatdan tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, oilada sog'lom psixologik muhitni yaratish jamiyat taraqqiyoti va barkamol avlod tarbiyasining muhim sharti hisoblanadi.

References:

1. Sigmund Freud. Psixoanalizga kirish. — Moskva: Nauka, 1991.
2. Alfred Adler. Inson tabiatini anglash. — Moskva, 1997.
3. Abraham Maslow. Motivatsiya va shaxs. — Sankt-Peterburg, 1999.
4. Virginia Satir. Oilaviy terapiya asoslari. — Moskva, 2000.
5. Oila psixologiyasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2018.

6. Zamonaviy psixologiya asoslari. — Toshkent: Fan, 2020.
7. Oilaviy munosabatlar psixologiyasi. — Toshkent: Tafakkur, 2021.
8. Pedagogika va psixologiya nazariyasi. — Toshkent: Ma’naviyat, 2019.
9. Shaxs psixologiyasi va oilaviy tarbiya. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2022.
10. Ijtimoiy psixologiya va oila muammolari. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021.